

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ
СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувачка випускової кафедри
_____ Ніна РЖЕВСЬКА
« ____ » _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ» ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ
ПРОГРАМИ «МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»

**Тема: «УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ
ЕТАПІ: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

Виконавець: здобувач вищої освіти 4 курсу, 409 Б групи Селецький Святослав
Романович

Керівник: к. політ. н., доцент кафедри міжнародних відносин, інформації та
регіональних студій Поведа Олександр Петрович

Нормоконтролер

_____
(підпис)

Валентина ЄМЕЦЬ

КИЇВ, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ I. СУПЕРНИЦТВО ТА ВЗАЄМОПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	5
1.1. Проблемні питання у відносинах двох держав.....	5
1.2. Співробітництво України та Румунії в сфері освіти, науки, торгівлі.....	14
РОЗДІЛ II. УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКІ ВІДНОСИНИ НА ТЛІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.....	31
2.1. Українсько-румунські відносини після Майдану 2014 року.....	31
2.2. Підтримка європейської та євроатлантичної інтеграції України.....	42
2.3. Українсько-румунські відносини під час російського вторгнення в Україну 2022 року.....	46
РОЗДІЛ III. СЦЕНАРІЇ ПЕРЕДБАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКИХ ВІДНОСИН У МАЙБУТНЬОМУ.....	52
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні Україна, і Румунія в силу свого «центрального» географічного розташування та значного природно-ресурсного потенціалу може успішно інтегруватися у європейські та світові економічні відносини на вигідних для себе умовах. Зокрема, і Румунія, і Україна мають геопросторовий потенціал, порівнюваний з потенціалом Франції та ФРН. Щоб можна було трансформувати фактори цього потенціалу у фактори просторово-економічного розвитку та фактори підвищення конкурентоспроможності України та Румунії на європейській економічній сцені, необхідна плідна та винахідлива робота фірм обох країн у режимі партнерства та конкуренції. Звичайно, рівень просування і у політичному, і в економічному руслі євроінтеграції Румунії та України різний. Але інтереси все ж поступово можуть усе більш співпадати. Більше того, обсяг їх «співпадіння», конструктивна взаємодія може фундаментально зрости при певних політичних та економічних факторах, зокрема такими факторами для України став збройний конфлікт на Донбасі та повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року.

Об'єктом дослідження є українсько-румунські відносини.

Предметом дослідження виступають здобутки, проблеми та перспективи українсько-румунських відносин.

Мета дослідження: проаналізувати українсько-румунські відносини, їх здобутки, проблеми та перспективи в майбутньому.

Аналіз вивченням проблеми показав, що для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання:**

- дослідити суперництво та взаємопартнерство України та Румунії, зокрема звернути увагу на актуальні питання;
- висвітлити проблемні питання у відносинах двох держав;

- проаналізувати співробітництво України та Румунії у сфері освіти, науки, торгівлі;
- визначити українсько-румунські відносини після Майдану 2014;
- висвітлити українсько-румунські відносини після повномасштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року;
- визначити сценарій перспектив розвитку українсько-румунських відносин у майбутньому.

Методи дослідження. Теоретична та методологічна база проведеної роботи ґрунтується на дослідженнях зарубіжних та вітчизняних авторів, фахівців у галузі історії, політології, економіки та міжнародних відносин. У процесі підготовки даної роботи було вивчено велику кількість джерел інформації, які відповідають цілям та завданням дослідження. У процесі дослідження українсько-румунських відносин, їх здобутків, проблем та перспектив в майбутньому, застосовувалися принципи і методи загальнонаукового та аналітичного аналізу. При опрацюванні джерел використовувався метод критики та класифікації джерел. Для впорядкування та узагальнення матеріалу застосовувався типологічний метод.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

РОЗДІЛ I. СУПЕРНИЦТВО ТА ВЗАЄМОПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

1.1. Проблемні питання у відносинах двох держав

Сучасний етап взаємовідносин двох держав характеризується як взаємо партнерські відносини, однак є декілька невирішених, заморожених або болючих питань. До таких питань умовно слід віднести такі основні групи [3]:

- Історичні проблеми;
- становище національних меншин в обох країнах;
- питання економічної співпраці;

Історично так склалося, що Україна і Румунія впродовж багатьох років, чи навіть десятиліть мали і мають різні погляди на правомірність існуючих кордонів. Це стосується як сухопутних кордонів так і морських. На сучасному етапі правомірність сухопутних кордонів між Україною та Румунією не піднімалися румунською стороною. Очевидно, це зумовлено вступом Румунії в ЄС та НАТО, що виробило інші пріоритетні завдання на зовнішньополітичній арені та також лібералізацією політичних сил в Румунії. Однак, це питання в майбутньому може підніматися.

Найгострішими питанням двосторонніх відносин була проблема розмежування територіальних вод в акваторії Чорного моря, делімітація морського кордону, канал Бистре тощо. Деякі з цих питань були вирішені, а саме судовий процес, що розглядався у Міжнародному суді ООН з 2004 по 2009 рік, який виник в результаті територіальної суперечки між Румунією та Україною. Румунією був поданий судовий позов проти України, що стосувався делімітації морських кордонів виключної економічної зони і розділу континентального шельфу в Чорному морі в районі острова Зміїний. В результаті судового процесу суд підтвердив українську приналежність острова Зміїний, та наявністю територіальних вод навколо нього, однак разом з тим

вирішив що цей острів не є складовою частиною берегової лінії. Також суд визнав лінію розмежування виключних економічних зон між Україною та Румунією, що стала компромісом між румунською та українською позиціями [2].

На цей час є багато і не вирішених питань. Ключовими твердженнями румунських фахівців українсько-румунських відносин 2012-2018 років було те, що існує необхідність вироблення спільного порядку співробітництва у вирішенні історичних проблем, а саме: делімітація морського кордону, канал Бистре.

Румунська сторона неодноразово звертала свій погляд на гирло Дунаю. Проблемними питаннями є декілька островів у гирлі Дунаю, де румунська сторона вважає їх своїми.

З румунської сторони неодноразово піднімалися тарифи на прохід суднохідними каналами річки Дунай. У травні 2017 року заступник Міністра інфраструктури України з питань європейської інтеграції провів переговори з Міністерством транспорту та Міністерством закордонних справ Румунії, де українська сторона засудила про неприпустимість дискримінаційних тарифів на прохід суднохідними каналами річки Дунай [7].

Болючим питанням для румунської сторони є український проект "Дунай – Чорне море". Цей проект є одним із пріоритетів розвитку українського транспортного судноплавства через Кілійське гирло Дунаю. Румунська сторона всіляко намагалася перешкодити будівництва цього проекту посиляючись на невідповідність конвенції Еспо. Румунія вбачала, що цей проект нашкодить навколишньому середовищу. Очевидно, що румунська сторона шукала різні варіанти, щоб цей проект не був реалізованим. Причина такої політиці Румунії це бажання повністю контролювати гирло Дунаю. На сучасному етапі відбувалися неодноразові міжурядові комісії, які врегульовували це питання. Одна із них, відбувалася в липні 2017 року у місті Бухарест [6].

На цей час є складним питання національних меншин. В Україні є досить численне румуномовне населення України. Згідно з переписом 2001 року в Україні проживає близько 400 тис. румунів (серед них є частка молдован, які вважають себе румунами) [3].

Загострення конфлікту між Україною та Румунією відбулося в 2017 році через ухвалення Верховною Радою Закону “Про освіту”. Цей закон регулює питання використання української мови в сфері освіти. В статі 7 закону йшлося про те, що діти національних меншин з 5 класу почнуть навчатися державною мовою, мову нацменшин вивчатимуть як окрему дисципліну. Румунська сторона болісно сприйняла цей закон. Президент Румунії Клаус Йоганніс в знак протесту відклав свій візит до Києва на невизначений період. На прес-конференції в Нью-Йорку президент Румунії заявив: “Я прийняв рішення скасувати візит в Україну після того, як дізнався про прийнятий закон "Про освіту". Також я скасував оголошену на кінець вересня зустріч з головою Верховної Ради" [10].

У відповідь парламент Румунії ухвалив декларацію про захист прав нацменшин в Україні. В декларації йшлося: “Парламент закликає до якнайшвидшого врегулювання ситуації, що виникла, у дусі співробітництва та конструктивного діалогу і з дотриманням європейських стандартів у сфері захисту національних меншин, а також положень багатосторонніх і двосторонніх угод, частиною яких є Україна". Бухарест не пішов шляхом ескалації, як це зробила Угорщина, а зосередився на переговорах [12].

У грудні 2017 року рекомендації до закону оприлюднила Венеційська комісія. Комісія дійшла висновку, що Україна має право сприяти вивченню державної мови, але закон не визнає гарантії навчання на мові нацменшин. Комісія рекомендувала довершити цей закон.

Україна та Румунія домовилися разом співпрацювати між міністерствами освіти. На цей час протокол із двосторонньої співпраці у сфері освіти близький до ухвалення. Однак, він не вирішує проблем, але відкриває до відновлення

повноцінного діалогу. Заступник міністра закордонних справ України Василь Боднар зазначив, що сторони завершують підготовку цього документу до підписання.

Також для об'єктивної точки погляду слід зазначити, що в Україні працюють понад 60 румунських шкіл, а в Румунії єдиний україномовний навчальний заклад [26].

Іншою важливою проблемою у відносинах Румунії та України є практика румунської сторони всупереч Закону України видавати українцям румунських паспортів. Глава МЗС Румунії Теодор Мелешкану назвав таку практику “нормальною”, адже румунське законодавство не забороняє подвійне громадянство. Також пан міністр Теодор Мелешкану відмовився журналістам називати кількість виданих паспортів. У свою чергу міністр закордонних справ України Павло Клімкін зазначив, що видача паспортів Румунії не допоможе румунській громаді досягти євроінтеграції. На думку Павла Клімкіна досягти євроінтеграції можна шляхом входження України до Європейського Союзу. Також слід зазначити, що роздача румунських паспортів відбувалася в першу чергу після прийняття України Закону “Про освіту”. На цей час така практика не висвітлюється в ЗМІ. Можна констатувати той факт, що зараз громадянство Румунії можна отримати по спрощеній системі [24].

У березні 2018 року письменниця Лариса Ніцой заявила на своїй сторінці у Facebook, що Румунія не дозволила провести на свою територію українські книжки для української меншини. “Румунська сторона не впустила на територію Румунії українські книжки для української меншини”, – повідомила вона. Як зазначила письменниця українські активісти везли 1030 українських книжок для єдиного україномовного закладу в Румунії – ліцею імені Т.Г.Шевченка, що в місті Сигіт. Перешкодою цьому стали румунська прикордонна служба.

Важливою проблемою на сучасному етапі у відносинах держав є питання економічної співпраці. Економічний блок на сучасному етапі не є успішним.

Румунія вкрай мало вкладає інвестиції в Україну. Одною з причиною цього є питання проблематики Криворізького гірничо-збагачувального комбінату окислених руд. Справа в тім, що цей завод вже давно не є робочим, а румунська сторона кожного року витрачає на його утримання мільйон євро. Криворізький комбінат – це є покинутий завод в Україні, який перебуває у власності румунської держави разом із українською державою. Цей завод був побудований декількома державами в 80 роках ХХ ст. Румунія тоді заплатила близько 500 - 600 млн. доларів на його будівництво. За ці гроші Румунія мала отримати залізні котуни для виробництва сталі, однак на практиці отримала менше 1%. Це невдале інвестування стримує румунську сторону інвестувати в Україну, а також через корупцію, яка є в нашій державі [30].

До економічного блоку проблемних питань можна віднести і питання про здійснення Україною днопоглиблювальних робіт. Проти цього румунська сторона неодноразово поширює в ЗМІ про екологічну шкідливість. Також слід відзначити, що Румунія виступає ініціатором створення Міжнародної фундації співпраці та партнерства Чорноморсько-Каспійського регіону, переслідуючи власні цілі та інтереси. В цьому районі Румунія хоче мати монополію.

В цей час не підписано ряд важливих для економіки міждержавних угод, а саме: щодо судноплавства та податкових питань. Українсько-Румунська Спільна комісія з питань економічного, промислового, наукового та технічного співробітництва збиралася за останні 14 років тільки два рази. В 2017 році комісія оприлюднила плани розширення співробітництва між банківськими установами, розвивати бізнес-інфраструктуру та спеціальні послуги, але на практиці вони не були реалізовані. Також на цей час між державами є суперництво за вантажопотоки. А український будівництва ГСХ “Дунай – Чорне море” обернувся в багаторічні суперечки [22].

Після приєднання Румунії до Європейського Союзу і НАТО країна здобула багато переваг перед Україною. На зовнішньополітичній арені Румунія значно піднялася. Це в свою чергу дозволило Румунії зосередити основну увагу

на посилені впливу в Чорноморському регіоні. Бухарест багато уваги приділяє питанням щодо визнання її країни як постачальника стабільності і безпеки. Такі дії румунської сторони на міжнародній арені закладають підґрунтя для затвердження іміджу регіонального лідера в Чорноморському басейні.

Чорноморський регіон є унікальним з географічної точки зору, адже являє собою перехрестя декількох просторів: євразійського, близькосхідного, каспійського та південних територій Дунаю. Чорноморський регіон складається із шести прибережних держав – України, Грузії, Румунії, Болгарії, Туреччини та Росії. Також за більш розширеною ідентифікацією регіону туди ще входить Азербайджан, Вірменія та Молдова [17].

Інтереси ЄС, НАТО і США в Чорноморському регіоні напряму пов'язані з Румунією. Адже, після вступу Румунії до ЄС у 2007 році Брюссель здобув географічну присутність в регіоні.

Для України Чорноморський регіон є надзвичайно важливим. Це в економічних, енергетичних та безпекових аспектах. Україна намагається реалізувати свої політичні цілі, створити умови для посилення власної ролі.

До 2014 року Україна та Румунія були здебільшого як конкуренти. Двосторонні відносини цих держав мали основні проблеми: острова Зміїний, судноплавства в гирлі Дунаю, румунізації Північної Буковини тощо.

Значні зміни у відносинах обох держав сталися в 2014 році, після анексії РФ Криму. Для Румунії значна російська присутність в Чорноморському регіоні є вкрай небажаною. Румунія та Україна значно зміцнили свої відносини. Румунія прагне відігравати провідну роль у формуванні євроатлантичної стратегії для Чорноморського регіону. Україна же претендує на ключові ролі у питанні транзиту газу й нафти. Отже, є підстави для взаємопартнерства в одних галузях і співпраці в інших [14].

На сучасному етапі Кремль фактично окупував Чорноморський регіон, використовуючи його як плацдарм для подальшої ескалації. Для Румунії це означає: мати близько небезпечного та неврівноваженого сусіда у вигляді Росії.

Румунія розуміє, що якщо Україна не витримає російської навали, то Москва вже буде біля кордону з Румунією. Таким чином, Румунія як ніхто інший зацікавлений у військовій співпраці з Україною.

Румуни стурбовані новими безпековими викликами у чорноморському регіоні. За даними соціологічного опитування в лютому 2015 року 64% румун сприймали війну в Україні як загрозу для Румунії. Також за цим опитування Росія була лідером негативного сприйняття [13].

Румунія активно виступає за безпекові проекти – це стосується партнерства з Польщею, Туреччиною, Болгарією. Безпека в Чорноморському регіоні зазнала серйозних змін та дестабілізації внаслідок агресивної політики РФ. Станом на 2016 рік українською розвідкою було виявлено в Криму близько 24 тис. російських військовослужбовців, близько 100 винищувачів, 37 кораблів тощо. Також Росією розгорнула в Криму комплекс К-300 Бастіон-П. Для Румунії це означає великий ризик. Дії Росії Румунія розглядає як серйозну загрозу.

Україна готова приєднатися до румунської ініціативи зі створенням флоту НАТО в Чорному морі. Румунія на Варшавському саміті НАТО 2016 року презентували ініціативу на створення постійних Чорноморських сил НАТО і проведення спільних заходів. Під час Варшавського саміту було ухвалення рішень щодо підсилення військової присутності в Східній частині Альянсу. Також було домовлено про забезпечення та цілеспрямованої передової присутності на південно-східному фланзі на основі румунської базової бригади під командуванням Багатонаціональної дивізії «Південний схід». Окрім цього були вжиті кроки для підвищення готовності військово-повітряних і військово-морських сил у регіоні Чорного моря [35].

Румунія вела досьє України в НАТО і ввела термінологію *military aggression* у перші заяви Альянсу щодо воєнних дій РФ проти України.

В 2014 році Румунія брала участь у рамках місії ОБСЄ на Сході України. Румунія за цим показником входила до трійки найбільших фахівців Моніторингової місії ОБСЄ [36].

У 2016 році румунська влада висловила занепокоєння із приводу політичної нестабільності різних молдовських інститутів для реалізації про європейських реформ. Проросійський уряд у Молдовії означав для України загрозу опинитися між двома фронтами, а для Румунії небажану нестабільність у сусідній державі та проросійські настрої. Румунія має стратегічне партнерство з Молдовою яке засноване на інтересах спрямованих на шляху до євроінтеграції.

На цей час Україна та Румунія домовляються про створення військового альянсу в Чорному морі. Відбувається це на тлі чергового разу відмови країн – членів НАТО. Румунія має на меті створити військовий альянс для протидії агресивним діям Росії. В 2016 році така ідея була невдалою. Франція та Німеччина не хотіли дратувати Росію і цей “спустили на гальма” [40].

Із часів Бухарестського саміту НАТО, де Україні та Грузії відмовили у наданні Плану дій щодо членства в НАТО минуло 14 років. Для України ця поразка на зовнішньополітичній арені була болючою. Не так давно Володимир Зеленський поставив питання Джо Байдену “Чому Україна досі не в НАТО?”.

Після незаконного зведення Кримського мосту питання безпеки в Чорноморському регіоні набуло неабияких розмірів. Росія розгорнула відверту анексію в Чорному та Азовському морі. Румунія будучи членом НАТО неодноразово зверталася до союзників із закликом зміцнення безпеки Чорноморського регіону, збільшивши присутність військових кораблів Альянсу та створення спільної флотилії.

Однак, деякі країни-члени НАТО щоразу все гальмували, щоб не провокувати Росію. Говорили: “ Якщо ми створимо спільну флотилію в Чорному морі для протидії Росії, це означатиме, що у нас з нею є конфлікт. А

це не так. Тому в цьому немає сенсу”. Ні на саміті Альянсу 2016 року, ні в Брюсселі відповідного рішення не ухвалили [42].

Румунія вважала російську загрозу ще до нападу РФ на Грузії та Україну. Відразу після 2014 року Бухарест почав серйозно думати як забезпечити безпеку в Чорноморському районі.

Якщо б ідея з флотилією б вдалася Україна та Грузія могли б доєднатися як партнери. Президент Центру запобігання конфліктів Юліан Кіфу зазначив: “Деякі європейські політики не хочуть турбувати Росію. Але це не означає, що вони будуть грати на її стороні. Проте якщо ви мене чесно запитаете, чи всі (члени НАТО) готові взяти Україну на борт, виключаючи виконання всіх зобов’язань для вступу, я б сказав ні ”. Найбільша проблема в Україні за визначенням Юліана Кіфу – корупція [33].

У вересні 2020 року між Україною та Румунією було підписано міжурядову угоду про військово-технічне співробітництво. В рамках цієї угоди Бухарест та Київ можуть обговорювати спільний військово-морський підрозділ окремо.

За словами Михайла Самуся директора Центру армії конверсії та роззброєння з міжнародних питань підтверджує, що після 2014 року в рамках НАТО Румунія пропонувала створити спільний військово-морський підрозділ. Проте, дане рішення було заблоковано Болгарією, яка заявила, що це буде дратувати Росію. “На цьому в рамках НАТО ця ідея чомусь не порушувалася. Україна ж постійно про це говорить. Допоки Альянс провалив свою місію в Чорному морі. НАТО має брати на себе лідерство і відповідальність за те, що відбувається в Чорному морі, де поки що лідер Росія. Вона формує порядок денний, а не НАТО” – заявив Михайло Самусь.

Віце-прем’єр-міністр України з питань євроінтеграції Ольга Стефанішина здійснювала поїздку 2021 року до Румунії, де обговорювалися співпраця в Чорноморському регіоні, в першу чергу у військовій сфері. Україною був

запропонований проект угоди про співпрацю на Чорному морі між Україною, Румунією, Болгарією, Грузією та Туреччиною [22].

1.2. Співробітництво України та Румунії у сфері освіти, науки, торгівлі

Науково-педагогічні центри відіграють важливу консолідуючу роль у сучасному світі, де навчальний процес невіддільний від наукових центрів (переважно університетів), розширюючи тим самим співпрацю між провідними українськими та румунськими університетами та науково-дослідними інститутами для підтримки міжнародних програм, реалізації інноваційних проектів, реалізації відповідних наукових концепцій, та спільно виховують таланти.

На сьогодні відповідна увага приділяється трьом важливим аспектам міжнародного співробітництва України та Румунії, що сприяє здатності науковців впливати на регіональний розвиток [20]:

- важливим етапом надання вченим можливості впливу на регіональний розвиток є членство університетів та наукових установ у міжнародних асоціаціях, федераціях та конференціях;
- проекти, які певною мірою відображають особливості транскордонного співробітництва, зосередившись на укладенні та реалізації меморандуму про освітню та технологічну співпрацю, організації освітнього та технологічного обміну, закордонних стажувань та навчання за кордоном, а також участь в освітньо-технологічній співпраці;
- ще одним аспектом зміцнення співпраці України та Румунії є спільна участь у міжнародних проектах, одним з яких є Програма транскордонного співробітництва Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013 рр., 2013-2016 рр. та Програма Україна-Румунія, яка включає та продовжує міжнародні проекти, які будуть реалізовані з часом. Мета цих проектів - підтримувати освіту, науку, дослідження та інновації: встановлювати зв'язки з румунськими науково-дослідними інститутами та університетами в прикордонних

районах. Закарпатці відомі своїм позитивним досвідом ефективного впровадження інновацій, створенням науково-технічних парків тощо. Тому співпраця з румунськими партнерами в цій сфері може мати транскордонний ефект і безпосередньо вплине на добробут майбутнього регіону.

На 2022 рік в Румунії є лише один український навчальний заклад – ліцей імені Тараса Шевченка в місті Сигіт-Марматії, де навчання відбувається виключно українською мовою. Натомість в Україні на 2021 рік є понад 60 шкіл, які викладають виключно румунською мовою. За даними Національної служби з питань національної політики та свободи совісті України, станом на 1 січня 2021 року в Чернівецькій області функціонує 57 загальноосвітніх шкіл з навчанням румунською мовою, 17 шкіл містять румунські класи, а також є 12 румунських шкіл на Закарпатті. Крім того, у Чернівецькій та Закарпатській областях зареєстровано 65 дошкільних закладів румунської меншини, а в українських вишах навчається 100 румуномовних студентів [36].

За даними Міністерства освіти Румунії, освітні потреби українців забезпечують 19 навчальних закладів, частина з яких ведеться українською мовою. Три румунські університети дозволяють вивчати українську літературу на своїх факультетах (Бухарест, Сучава та Клуж-Напока).

Заснування Асоціації університетів Карпатського європейського регіону у 2013 році, активна участь університетів у Європейській асоціації університетів, Конференціях ректорів Дунайського регіону, створення Міжнародного університетського альянсу, все це об'єднало вчених у єдиний форум для співробітництва та надає можливість слідкувати за останніми тенденціями та приєднатися до робочих груп з європейських стратегічних пріоритетів.

Одним із важливих етапів надання науковцям можливості впливати на регіональний розвиток є отримання університетом членства в Конференції ректорів Дунайського регіону, де активно беруть участь професори та студенти українських університетів. Загалом Конференція ректорів Дунаю включає

керівників близько 70 університетів (16 з яких є керівниками румунських університетів), які працюють над покращенням викладання предметів [17].

Однією з найактуальніших проблем, з якою сьогодні стикаються не лише українські, румунські та інші європейські університети, є конкуренція на ринку освіти. Найбільш успішними є постійне підвищення якості університетської освіти в регіоні, розвиток наукових досліджень, впровадження інновацій та розширення міжнародних зв'язків. Щорічно проводиться зустріч керівників та науковців університетів (до речі, у листопаді 2019 року в Бухаресті відбулася нарада ректорів Дунайського регіону, а у 2020 році така нарада проходила в Ужгороді).

Налагодження та координація міжінституційної співпраці у сферах академічної мобільності, досліджень, технологічного розвитку та інновацій для підвищення внутрішньої та міжнародної конкурентоспроможності українські та румунські партнери обговорювали під час міжнародної конференції у 2019 році та 2020 роках. Зокрема, учасники підписали меморандум міжнародного консорціуму. Нині членами альянсу є 14 вищих навчальних закладів України та світу. Основними напрямками співпраці між партнерами є: організація спільних конференцій, симпозіумів, семінарів та інших наукових форумів; підготовка та видання спільних навчальних і наукових публікацій; академічна мобільність студентів, докторантів, викладачів; розвиток спільної освіти та освітніх наукових програм, налагодження спільного управління докторантами, налагодження взаємовигідної співпраці з органами влади, бізнесу та іншими зацікавленими сторонами [19].

Загалом для класифікації освітньої та наукової співпраці в Карпатському європейському регіоні доцільно розрізняти заходи: на загальноєвропейській фінансовій підтримці, міждержавній координації та на регіональних і двосторонніх міжвузівських угодах.

Політична підтримка транскордонних ініціатив, вищої освіти та науково-дослідних закладів насамперед спрямована на обмін досвідом та

інтернаціоналізацію освіти. Взаємна довіра передбачена угодами між українськими та іноземними університетами. По-перше, це провідні навчальні заклади Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей з університетами Дебрецена, Мішкольца, Ніредьгази, Сучави, Сату Маре, Бая Маре, Кошице, Пряшева та Жешова. Особливу роль у процесі інтернаціоналізації відіграє навчання за спільною освітньою програмою, яка безпосередньо координується університетами-партнерами. За ініціативою університету на основі двосторонньої угоди студенти всіх освітніх рівнів навчаються за спільною освітньою програмою, за якою студенти здобувають освіту паралельно в двох університетах за узгодженим навчальним планом, а по закінченні отримують два дипломи [12].

У контексті університетського транскордонного співробітництва важливу роль відіграє двомовна спільна освіта, оскільки високий рівень володіння мовою в сусідніх країнах фіксується в прикордонних районах і має враховувати етнічний склад прикордонних міст і регіонів. Спільні двомовні програми (іноді з додаванням тримовної міжнародної англійської) професійної підготовки бакалаврів і магістрів роблять їх більш конкурентоспроможними на європейському ринку праці. Не можна ігнорувати і мовний фактор, оскільки він сприяє транскордонним академічним потокам та науковому співробітництву в прикордонних районах. Знання мови в регіоні, безсумнівно, об'єднало людей та посилило транскордонне співробітництво між Румунією та Україною, але без використання англійської мови важко реалізувати будь-які транскордонні проекти чи брати участь у європейських схемах мобільності, які фінансуються. Ця вимога часу привела до розробки навчальних програм, де більша частина фахових та фундаментальних навчальних курсів викладається англійською мовою [11].

Обмін досвідом науковців та викладачів між Україною та Румунією є, мабуть, найважливішим для підвищення якості, модернізації та інтернаціоналізації освітніх послуг регіону. Організація міжнародних науково-

практичних конференцій, спільні науково-дослідні, науково-педагогічні стажування, спільне адміністрування бакалаврських, магістерських та докторських дисертацій, практика постійних лекцій – це найпоширеніші форми мобільності в академічних колах. Зазначені форми обміну досвідом між Україною та Румунією здійснюються на основі державних угод, підкріплених різними стипендіальними схемами, за ініціативою безпосередніх навчальних та наукових установ.

Взаємне визнання документів про освіту, наукові ступені і вчені звання здійснюється також на підставі двосторонніх міжурядових угод, і такі угоди Україна має серед понад двадцяти країн з Польщею, Словацькою Республікою, Угорщиною та Румунією в тому числі. Знайомство з Європою та вищою освітою країн-членів програми, унікальний досвід європейського навчання, отримання подвійного/ багастороннього/спільного диплома європейських ВНЗ, фінансову підтримку – все це отримують учасники мобільності завдяки програмі Еразмус+ [10].

Університети нашого євро регіону, починаючи з 2014 року, здійснюють активний обмін студентами і викладачами в рамках діяльності, пов'язаної партнерством між прикордонними закладами, проте за підтримки європейських стипендій, наданих програмою Еразмус+. Дебреценський університет, Ніредьгазська вища школа, Мішкольський університет, Кошицький університет ім. П. Й. Шафарика, Кошицький технічний університет, Пряшівський університет, Західний університет ім. Васіле Голдіш м. Арад (центри у Сату Маре та Бая Маре), Сучавський університет «Стефан чел Маре», Клузький ун-т ім. Бабеш Боляї та ін., визначивши кількісні та якісні пріоритети для мобільності з українськими університетами, підписують договори на реалізацію академічної мобільності [8].

Програма Erasmus+ пропонує від місяця до одного року навчання в університетах-партнерах, а також педагогічне стажування тривалістю до 30 днів. Тепер на практиці, згідно з принципами Болонської декларації, студенти

можуть навчатися в різних університетах різних країн Європи, шляхом визнання кредитів і модулів і на «факультативних» циклах вивчення предметів. Основними умовами академічної мобільності є отримання освітньої кваліфікації та закінчення дипломної програми рідного університету (куди він вступив на перший курс).

Розширення транскордонного співробітництва сприяє дотриманню концептуальних позицій, розширюючи тим самим автономію університетів і наукових установ, політику децентралізації, можливості розширення участі та реалізації транскордонних освітніх програм і проектів. Навчальні заклади отримують нові можливості для реалізації проектів, модернізацію існуючих підходів до науки та викладання, людські ресурси та події «точно вчасно». У рамках транскордонного співробітництва важливу роль відіграє популяризація та поширення мовної, історико-культурної інформації в сусідніх країнах, організація навчальних поїздок та літніх шкіл. Ефективне транскордонне співробітництво неможливе без фінансової підтримки прикордонних територій. У цьому вимірі важливо проаналізувати конкретну ситуацію фінансування транскордонного співробітництва в Карпатах, умови та принципи надання коштів [8].

За принципом партнерства розробка планів та інструментів транскордонного співробітництва поширюється на Угорщину, Словаччину, Румунію та Польщу та потребує активної співпраці з прикордонними територіями України. Ще одним аспектом нашої співпраці є спільна участь у міжнародних проектах, одним із яких є «Програма транскордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна на 2007-2013 рр.», у рамках якої реалізувалися міжнародні проекти: «Дослідження та транскордонна культурна спадщина», «Інтерактивна співпраця агентств», проект «Історія, традиції та культура не знають кордонів».

Метою даних проектів була активізація співпраці між державними органами України (Закарпатська область) та Румунії (повіти Сату Маре і

Марамуреш) в галузі освіти, дослідження історії та захисту культурного надбання. Ці проекти сприяли посиленню зв'язків між культурними та освітніми установами прикордонних областей. Варто зазначити, що Закарпатська область та повіти Сату Маре і Марамуреш традиційно тісно співпрацюють з багатьох проблемних питань і, зокрема, одним із найважливіших є питання збереження культурної спадщини. Сучасна динаміка європейської інтеграції вимагає визначення нових пріоритетів розвитку транскордонного співробітництва між Україною та її сусідами. Крім того, геополітичні зміни, особливо в Центральній та Східній Європі, також вимагають формування транскордонних відносин за європейськими стандартами. Власне, у відносинах між народами ми все частіше чуємо та говоримо про активне регіональне чи транскордонне співробітництво, без якого інтеграція в цивілізовану Європейську спільноту практично неможлива. Розвиток такого співробітництва вважається одним із важливих інструментів поступової інтеграції ЄС [6].

Ужгородський державний університет приділяє особливу увагу розвитку транскордонного співробітництва та поглиблення співпраці з різними іноземними вищими навчальними та науковими закладами в тому числі із румунськими закладами вищої освіти. Важливим свідченням плідної міжнародної співпраці університетів є участь наукових, професорсько-викладацького складу та студентів у міжнародних конференціях, «круглих столах» та семінарах для проведення спільних наукових досліджень у галузях гуманітарних, природничих та точних наук. Останнім часом фокус міжнародного співробітництва перемістився на двосторонні відносини з іноземними партнерами та участь у міжнародних консорціумах, асоціаціях, фондах і товариствах. Проте нашу країну об'єднує ще один вирішальний фактор – наша природа, кліматичні умови спільного Карпатського регіону. Це наш спільний дім, повітря, земля і вода, без яких наше життя не було б можливим. І лише в наших силах, щоб наш регіон якомога менше страждав. Це

стосується як необережної людської діяльності чи бездіяльності, так і невідворотних природних факторів, катаклізмів [17].

Завдання людей – мінімізувати їхній вплив, зробити все, щоб забезпечити наш, спільний Карпатський регіон від руйнівних наслідків надзвичайних природних явищ. Роль науковців у цьому процесі неможливо переоцінити. Над цим питанням науковці УжНУ працюють разом з співробітниками Центру Асоціацій Досліджень, Інновації та технології передачі «NORDTech» міста Бая Марє, Румунія, виконуючи міжнародний проект: «Система космічного захисту від надзвичайних ситуацій – транскордонна система для передбачення надзвичайних природних явищ на основі використання супутникових технологій в Угорщині, Словаччині, Румунії та Україні» [15].

Мета проекту: створення системи моніторингу та попередження небезпечних природних явищ з метою зменшення ризиків та збитків населення, захисту природних ресурсів та навколишнього середовища на досліджуваній території за допомогою використання супутникових технологій у режимі реального часу. Ще один важливий міжнародний проект, який науковці Музею мінералогії – Планетарію Бая Марє, та вчені УжНУ успішно завершили: PI@NETour – Створення науково-туристичного продукту та мережевої інфраструктури для наукового туризму в прикордонних регіонах Марамуреш та Закарпаття у 2015 році. Метою проекту став розвиток туристичного потенціалу прикордонних регіонів Марамуреш і Закарпаття з метою збільшення внеску туристичного сектора в економічний розвиток прилеглих територій Румунії та України. Реалізація даного проекту передбачає створення науково-туристичного продукту, шляхом модернізації планетарію, у м. Бая Марє та встановлення цифрового планетарію на базі Лабораторії космічних досліджень Ужгородського національного університету; розвиток партнерства в галузі наукового туризму та вивчення передового досвіду у цій сфері; заохочення молоді до вивчення природничих наук [36].

Наприкінці 2018 року керівництво Програми транскордонного співробітництва Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2018-2020 рр. затвердило перелік проектів, які отримали гранти. До списку ввійшли 34 проекти. 34 відібрані проекти отримали фінансування ЄС на загальну суму майже 25 мільйонів євро. Програма спрямована на розвиток місцевої культури, туристичну привабливість регіону, охорону національної культурної спадщини, сталий розвиток регіону, покращення екологічних умов та інфраструктури, транскордонну мобільність, обмін досвідом та інше [17].

Україні було виділено 37,73% грантових коштів, це найбільша сума в порівнянні з іншими країнами-учасницями. Між іншими схвалення Комітету отримала Проектна пропозиція Торгово-промислової палати м. Марамуреш (Румунія) «Сприяння розвитку ремісництва та гастрономії як суттєвих компонентів культурної спадщини Карпатського єврорегіону» (загальна сума грантової підтримки 581.954,68 €). Партнерами проекту є Університет БабешБойяи (Румунія), Університет м. Мішкольц (Угорщина), Ужгородський національний університет (Україна), Торгово-промислова палата округу Боршод-Абауй-Земплен (Угорщина) та Закарпатський фонд підтримки підприємництва «Фонд ТЕС» (Україна).

Тому сьогодні реалізується концептуальна модель в співпраці України та Румунії в галузях освіти і науки, в якій головна роль – посилення наукової, інноваційної та міжнародної діяльності. Водночас це також сприятиме розширенню та зміцненню двостороннього співробітництва між державами.

В цьому контексті розвиваються добрі стосунки між українськими та румунськими університетами та науковими установами, що створює можливості для підготовки та реалізації багатьох наукових ідей. Наукові проекти виконуються спільно, викладачі та студенти спілкуються, а науково-педагогічні працівники діляться досвідом на міжнародних наукових конференціях. Зростає віра в те, що цей розвиток подій буде посилюватися в майбутньому [20].

Україна має 1390-кілометровий сухопутний кордон з країнами ЄС, що є потенційною загрозою економічній безпеці кордону, роздумом про суперечливі цілі різних економічних союзів, а також величезними можливостями для міжнародного бізнесу з сусідніми країнами. Одним з найбільших територіальних сусідів є Румунія. Історичні події вказують на те, що між Румунією та Україною точилися «дипломатичні дискусії» щодо певних геотериторіальних та зовнішньополітичних наслідків і напрямків. Питання Придністров'я та трикутника Молдова-Україна-Молдова (і боротьба з контрабандою) також потребують уваги та обговорення [5].

Більшість із цих питань було усунено через політизацію вступу Румунії до ЄС та європейський вибір України у 2014-2015 роках. Польща, Україна, Румунія - найбільша в територіальному сенсі Балто-Чорноморська ЦСЄ, що створює економічні та цивілізаційні вимоги (виклики) для раціоналізації торгово-економічних взаємодій країн вищезгаданого регіону.

Логічним результатом цих процесів і вимог стає посилення спільних міжнародних операцій за участю торгово-економічних відносин України та Румунії. Проте слід мати на увазі, що, можливо, справжньою мотивацією для транскордонного співробітництва між Україною та ЄС сьогодні, включаючи Румунію, є насамперед регіональні геополітичні інтереси, а не поглиблення економічних зв'язків між прикордонними територіями [3].

Серед геополітичних інтересів – збереження певного «морального впливу» на прикордонних територіях, тиражування механізмів контролю за дотриманням «етноетнічних» та культурних прав і свобод румунськими меншинами, особливо в Чернівцях та Закарпатті. У зв'язку з розвитком транскордонних відносин необхідність розвитку реальних перспектив розширення легітимної прибутковості «прикордонних» міжнародних операцій викликає активний дослідницький інтерес.

Посилення економічного співробітництва між Україною та Румунією є важливим для обох сторін шляхом диверсифікації форми та складу

міжнародного бізнесу, пошуку можливостей для зменшення незбалансованого та руйнівного впливу глобальних зовнішніх факторів. Але це вимагає аналізу передумов раціональної та емоційної моралі. У зв'язку з цим особливо важливим є вивчення складових і можливостей економічних відносин з акцентом на легальні міжнародні прикордонні операції, рівень їх розвитку, усунення перешкод та питання ведення бізнесу між Україною та Румунією.

І Україна, і Румунія можуть успішно інтегруватися в європейські та світові економічні відносини на вигідних умовах завдяки своєму «центральному» розташуванню та великому природно-ресурсному потенціалу. Зокрема, і Румунія, і Україна мають геопросторовий потенціал, який можна порівняти з Францією та Німеччиною [9].

Для того, щоб втілити фактори цього потенціалу в фактори просторового та економічного розвитку, а також у фактори підвищення конкурентоспроможності України та Румунії на європейській економічній арені, важливою є плідна та творча робота у співпраці та конкуренції компаній двох країни.

Звичайно, Румунія та Україна мали різний ступінь прогресу в плані політичної та економічної інтеграції. Але інтереси можуть поступово збігатися. Більше того, кількість їх «збігів», конструктивних взаємодій може принципово збільшуватися за певних політичних та економічних факторів. Завдання економіста-дослідника – виявити ці фактори та проаналізувати характер їх потенційного зростання. Завданням бізнес-практиків та менеджерів зовнішньоекономічного співробітництва є перетворення можливостей у практичні показники прибутковості спільних міжнародних бізнес-проектів українських та румунських підприємств [11].

Слід зазначити, що інтеграція українських підприємств ґрунтуватися на розширенні економічного та торговельного співробітництва між підприємствами України та ЄС, підвищенні конкурентоспроможності власного виробництва, а також впровадженні передового досвіду у сфері технологій

управління. Тобто потрібно подолати технічні та ресурсні бар'єри для виходу українських компаній на розвинені ринки ЄС. Однією з альтернатив цього шляху є створення умов для розвитку українсько-румунського економічного чинника в міжнародному бізнесі. Тому першочерговим завданням протягом 2020-2025 рр. є зовнішньоекономічне співробітництво України та Румунії, яке сприятиме підвищенню конкурентоспроможності міжнародного бізнесу.

Останніми роками розвиток економічних і торговельних відносин між Україною та Румунією продемонстрував нову тенденцію, пов'язану зі вступом останньої до Європейського Союзу, обидві країни розширили своє споживання, розмістивши компанії європейських та світових відомих компаній в Румунії та на українському ринку. Усі ці умови сприяють більш позитивному розвитку торговельних відносин між Україною та Румунією загалом [21].

За статистикою Національного бюро статистики України, за січень-березень 2015 року обсяг товарообігу між Україною та Румунією становив 234,95 млн доларів США. (січень-березень 2014 р. – 415,5 млн дол.), з них експорт – 126,26 млн дол. (січень-березень 2014 р. – 137,54 млн дол.), Імпорт – 108,68 млн дол. (січень-березень 2014 р. – 277,96 млн доларів) [25].

Порівняно з січнем-березнем 2014 року загальний товарообіг скоротився на 43,5%, експорт – на 8,2%, імпорт – на 61,9%. Торговельний баланс склав 17,58 млн доларів [25].

За статистикою Мінекономіки Румунії, у січні 2015 року загальний обсяг торгівлі між Україною та Румунією досяг 267,29 млн доларів США. (січень-березень 2014 р. – 455,19 млн дол.), з яких Україна експортує – 149,23 млн дол. (січень-березень 2014 р. – 150,6 млн дол.), Імпорт – 118,06 млн дол. (січень-березень 2014 р. – 304,59 млн доларів). Порівняно з січнем-березнем 2014 року товарообіг зменшився на 41,28%, експорт – на 0,91%, імпорт – на 61,24%. Торговельний баланс склав 31,17 млн доларів (таблиця 1) [25].

Дані таблиці 1 показують, що інтенсивність та активність транскордонного співробітництва на регіональному рівні є більшою, ніж на

макрорівні. Таку ситуацію частково можна пояснити географічним розташуванням і проживанням близько 2,4% румунів на Закарпатті (переважно в Тячівській та Рахівській областях). За даними Національної статистичної служби України, на 31 грудня 2014 року румунські інвестиції в українську економіку становили 25 мільйонів доларів США (0,04% від загального обсягу інвестицій України). Згідно зі статистикою міністерства економіки Румунії, станом на 31 грудня 2014 року в Румунії було зареєстровано 478 спільних румунсько-українських підприємств і протягом 2015-2022 рр. кількість таких підприємств значно збільшилась.

Таблиця 1.1

Тенденції економічного співробітництва України та Румунії: макро – та регіональний зріз

Індикатори	На рівні України	На рівні Закарпатської області
Експорт товарів	8-річний темп зростання 114% (з 4 мільйонів доларів у 2005 році до 5,6 мільйонів доларів у 2013 році) У 2014 році експорт товарів до Румунії зріс на 6,8% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, але в січні-травні 2015 року впав на 10,1%.	За 8 років цей показник зріс у 17,4 рази (з \$1,206 млн до \$21,067 млн). У 2006 році цей показник зріс найбільш суттєво – у 3,2 раза. У 2014 році ця цифра досягла 2 576 300 доларів США, що на 22,8% більше, ніж у попередньому році.
Експорт послуг	За 8 років цей показник зріс у 6,6 раза (з 8 мільйонів доларів у 2005 році до 53,2 мільйона доларів у 2013 році). У 2014 році цей показник становив 50,6 мільйона доларів, що на 5 відсотків менше,	За 8 років ця кількість зросла в десятки разів (з 260 000 доларів США в 2005 році до 2,725 мільйона доларів США в 2013 році) У 2014 році аналітичний показник зріс до

	ніж у попередньому році.	3 956 100 доларів США, тобто зростання на 45,2% порівняно з 2013 роком
Імпорт товарів	За 8-річний темп зростання 420% (з 211,8 млн. дол. у 2005 р. до 897,2 млн. дол. у 2013 р.). Імпорт товарів з Румунії в 2014 році скоротився на 5,4% порівняно з попереднім роком і на 62,8% у січні-травні 2015 року.	За 8 років цей показник зріс у 9,6 рази (з 1,376 млн доларів у 2005 році до 13,279 млн доларів у 2013 році). У 2014 році імпорт регіону з Румунії зріс на 32,4% порівняно з 2013 роком, досягнувши 17 574 800 доларів США.
Імпорт послуг	Темп зростання за 8 років склав 287% (з 4,024 млн доларів у 2005 році до 11,56 млн доларів у 2013 році). Імпорт послуг у 2014 році оцінювався в \$18,5 млн. США, що на 59,4% більше, ніж за попередній період.	За шість років цей показник зріс у шість разів (із 187 000 доларів у 2005 році до 1,09 мільйона доларів у 2011 році), тоді як протягом 2012-2013 років він знизився в порівнянні з 2011 роком. У 2014 році показник продовжував знижуватися, досягнувши 120 600 юанів, що на 39,5% менше, ніж у попередньому році.
Прямі іноземні інвестиції	За шість років цей показник зріс у 3,6 рази (з 7 мільйонів доларів у 2007 році до 25 мільйонів доларів у 2013 році).	За 7 років ця цифра зросла в 93 рази (з 19.4 Тисячі доларів США становили 1 817 400 доларів США у 2006 році. 2013 США)

* Сформовано за даними Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Закарпатській області

На жаль, статистика та експертна інформація досі не дозволяють проаналізувати процес економічного співробітництва між Румунією та Україною з точки зору окремих компаній. Станом на 31 січня 2013 року суб'єкти господарювання з Угорщини, Словаччини, Польщі та Румунії інвестували в економіку України 82,4 млн дол. США, на які припадало 18,4% регіонального показника, що знизилися до 17,3% в аналітичному показнику 2014 року. Зрозуміло, що з 2001 по 2014 рр. частка прямих іноземних інвестицій з Румунії в економіку України зросла до 2,4% [18].

Загалом до кінця 2014 року інвестиції як у транскордонні країни-партнери, так і в інші країни зменшилися. Статистика свідчить, що пріоритетами румунських інвесторів в Україні є: текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, роздрібна торгівля, ремонт автомобілів і мотоциклів. Проте темпи зростання інвестицій є скромними. Оскільки більшість підприємств з іноземними інвестиціями, в тому числі з Румунії, присвячені в пошуку сировини для своїх підприємств. Така сировина є в Україні. Зокрема, з України експортуються до Румунії трикотажний одяг та аксесуари до одягу, текстиль, взуття. Ліс і вироби з деревини також становлять значну частину експорту до Румунії. Хоча це дивно, адже сировинний і технологічний потенціал Румунії в цьому плані значно вищий, ніж в Україні [19].

Аналізуючи статистичні дані та публікації, слід також зазначити, що проблема посилення співпраці між Україною та Румунією залишається невирішеною або через занадто низький «стартовий» рівень співпраці між двома країнами, або через недостатню передбачливість науковців, економістів, аналітиків, бізнесменів та урядовців до її активізації.

На сьогодні погіршило торгівельно-економічну ситуацією між Україною та Румунією відбулося через поширення коронавірусної хвороби (COVID-19) у 2019 році та військової агресії Росії на Донбасі протягом 2014-2022 рр. а з 24 лютого 2022 року повномасштабної війна Росії проти України. Наслідки розвитку коронавірусної хвороби (COVID-19), спричиненої вірусом SARS-CoV-2, та посилені карантинні заходи для запобігання поширенню вірусу та наслідки воєнних дій призвели до нової хвилі кризи в Україні та Румунії. Внаслідок цих подій українська та румунська економіки також зазнали значних втрат через поточні економічні проблеми, які продовжують зростати, і їх необхідно систематично оцінювати, щоб визначити, як їх подолати. Економіка України входить до 2022 року у надзвичайно вразливому стані. Нова криза пов'язана з коронавірусом та війною поглибила суперечності та недоліки соціального та економічного середовища в Україні. Навіть перед обличчям екстремальних загроз коронавірусу та війни поки що влада не змогла продемонструвати здатність деполітизувати прийняття економічних рішень, створити безпечні економічні умови [16].

Дедалі зрозумілішим стає, що виклики 2022 року можуть навіть перевищити виклики 2021 року, оскільки, з одного боку, країні необхідно не лише захиститися від зовнішніх загроз, а й прискорити основу для відновлення економіки та підприємств, які зруйновані внаслідок російської агресії.

РОЗДІЛ II. УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКІ ВІДНОСИНИ НА ТЛІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

2.1. Українсько-румунські відносини після Майдану 2014 року

Українсько-румунські дипломатичні відносини, які, фактично з проголошенням незалежності України, відрізнялися своєю нестабільністю (проблема делімітації морських кордонів виняткової економічної зони та континентального шельфу Чорного моря у районі острова Зміїний, а також претензіями через судноплавний канал Дунай-Чорне море), з 2014 р. характеризуються зростання підтримки євроінтеграційних прагнень України зі сторони Румунії. В умовах війни на сході України питання безпеки стає особливо важливим напрямком взаємодії між двома державами. Вже у березні 2014 року Румунія засудила агресію РФ в Україні та закликала світове співтовариство до адекватної реакції на нові виклики та загрози. А президент Румунії підтвердив готовність Бухареста підтримати санкції ЄС проти РФ. Упродовж 2015-2016 рр. спостерігаються великі зрушення у налагодженні ефективної співпраці між двома країнам [30].

Тому, сучасний етап румунсько-українських відносин веде відлік від початку 2014 р., коли після «Революції Гідності» двосторонній діалог «Вийшов на якісно новий рівень».

«Після майданне» зближення двох країн є незаперечним фактом. Це, зокрема, послужило однією з основних тем інтерв'ю, даного у вересні 2018 р. послом України у Румунії Олександром Баньковим, який підкреслив, що після 2014 року між Україною та Румунією розпочався новий етап дружніх та партнерських відносин[30].

Підтримка Євромайдану і чітке засудження російської агресії Румунією значною мірою визначили нову двосторонню динаміку. У 2015 році президенти двох країн зустрілися чотири рази, в тому числі у 2015 році румунський

президент відвідав Київ, а за рік український лідер П.Порошенко побував у Бухаресті.

Драматичні події 2014 року кардинально змінили політичну ситуацію в Україні та її відносини з іншими країнами. Ця зміна може бути найбільш вираженою у відносинах з Румунією. Влада сусідньої країни, громадянське суспільство та ЗМІ з початку гібридної війни Росії проти України зайняли чітку та послідовну проукраїнську позицію, незважаючи на складну та суперечливу історію двосторонніх відносин до цього. У цьому випадку вивчення обґрунтування умов такої підтримки є актуальним і заслуговує на більшу увагу. Анексія Криму та подальші події на Донбасі викликали широке публічне обговорення обороноздатності серед військових і майбутніх загроз з боку Росії.

На сьогодні, деякі дослідники вважають, що румунське суспільство побачило у «Революції Гідності» своє власне минуле – національне піднесення 1989 р. та повстання проти режиму Чаушеску. У контексті подібних асоціацій українці стали сприйматися як «люди з розвиненою громадянською свідомістю», духовно близькі і гідні поваги. Офіційний Бухарест завжди був кровно зацікавлений у «європейському виборі» українців, бачачи у цьому їхній «відхід» зі сфери впливу Москви [32].

Вперше після вступу до НАТО та Європейського Союзу питання національної безпеки в Румунії вийшли на перший план політичних дискусій. Опитування 2015 року показало, що 25% населення бачать можливість прямого військового конфлікту з Росією, а близько 70% румунів бачать у цьому головну загрозу. Тобто в більшості румунів сформувався образ загрози зі Сходу.

Посол України в Румунії Олександр Банков зазначив, що з 2014 року підтримка російської політики серед румунського суспільства впала з приблизно 50% до 5%. Ці антиросійські настрої мають важливе історичне коріння, особливо через ситуацію в Молдові та Придністров'ї. Молдова розглядається як невід'ємна частина румунської культури та національного простору. Тому ідея об'єднання з Молдовою є широко поширеною, тим більше,

що найвідомішим лобістом концепції є колишній президент Траян Басеску. Найкращим і найбільш розумним варіантом є м'яка інтеграція Молдови в рамках ЄС. Однак такі проекти наразі є нереальними через сильні антирумунські настрої серед російськомовного населення Молдови та загрозу втрати Придністров'я, а наявність ще одного замороженого конфлікту на Донбасі є ще одним викликом для безпеки Румунії [33].

Дослідниця Інеса Бабан зазначає, що ситуація в Молдові є найгіршим сценарієм, із проблемами замороженого конфлікту, які не дають можливості розвиватися молодій країні, яка вже страждає від економічної рецесії, корупції та внутрішньополітичної кризи. У цьому випадку важливо, яким шляхом піде сусідня Україна, як є приклади Ізраїлю та Грузії, коли країни можуть успішно розвиватися в умовах гібридних і класичних воєн і невирішених конфліктів.

Важливим фактором, що визначає позицію Румунії в українській кризі, є геополітика, яка передбачає серйозні зміни в балансі сил у Чорноморському регіоні після анексії Криму та його подальшої мілітаризації. Кремль офіційно оголосив про великий план модернізації Чорноморського флоту та впроваджує сучасні системи озброєння, які можуть перешкодити входу НАТО в регіон у разі потреби. Румунія, яка відіграє важливу роль серед представників ЄС і НАТО та регіональний лідер в Чорному морі, має протистояти такій радикальній політиці та ревізіонізму [35].

Румунська держава стала активним учасником військових і військово-медичних навчань під егідою НАТО, особливо після російсько-українського конфлікту щодо Кримського півострову та зосередження російських військ біля кордонів України. У травні 2014 р. стартували такі навчання за участі канадських та американських льотчиків.

Румунія виступає лідером із координації регіональних зусиль для розбудови безпекового балансу – а фактично для розробки контрзаходів проти російських провокаційних дій у Чорному морі, таких як створення флотилії НАТО в Чорному морі за участі Румунії, Болгарії та Туреччини (щоправда,

Софія зайняла в цьому питанні досить обережну позицію). Своє бажання долучитися до ініціативи висловила Україна; не виключено, що до неї приєднається і Грузія [37].

У квітні 2016 року Росія офіційно провела навчання з блокування Чорноморських проток. А після того, як Румунія і США запустили на румунській базі Девеселу комплекс протиракетної оборони НАТО, президент Путін особисто виступив із погрозами Бухаресту.

Україна, таким чином, може стати зв'язною ланкою в регіональній безпеці. Президент Порошенко також виступив із ідеєю створення військової бригади спільно з Румунією і Болгарією.

Але серед політичної еліти в Бухаресті, різко відреагувала на події в Україні та виступила проти російської агресії на трьох рівнях: дипломатичному, військово-оборонному та економічному. На дипломатичному рівні акцент робиться на особливому стратегічному партнерстві зі США та членами НАТО [36].

На цій основі наявні найбільш посилені серед центральноєвропейських країн запити щодо перебування військових підрозділів союзників на власній території, щоб на стратегічному рівні убезпечити східний фланг НАТО. Прикладом може бути введення на бойове чергування американського комплексу протиракетної оборони Aegis Ashore на базі Девеселу. З огляду на вищезазначене, важливо зазначити, що існування військової бази союзників не повинно бути самоціллю чи безумовною гарантією безпеки, а має бути пріоритетом у разі можливого військового вторгнення. Іншим аспектом зовнішньополітичної реакції на дії Кремля проти України, є посилення регіонального співробітництва, зокрема участь в «Ініціативі трьох морів» і «Бухарестській дев'ятці». Також на рівні військової оборони за активної участі президента всі політичні сили підписали меморандум про виконання вимоги НАТО витратити на оборону щонайменше 2% ВВП протягом наступних 10 років [36].

На практиці підтримка української сторони проявилась в тому, що Румунія першою з країн ЄС підтримала Угоду про асоціацію України з ЄС 2 липня 2014. На спеціальному засіданні Парламенту за участю обох Палат 284 голоси були «за», один утримався і один виступив проти.

Починаючи з 2018 р. Румунія намагається реалізувати стратегію мінімізації впливу РФ у регіоні, шляхом зменшення імпорту російського газу та заміщення його іншими джерелами енергії. Зазначимо, що К. Йоханніс виступав за спільну позицію Євросоюзу в питанні санкцій щодо РФ через ситуацію в Україні та пообіцяв, у разі необхідності, підтримати їх посилення. Позиція Румунії полягала у тому, щоб сприяти продовженню режиму санкцій ЄС щодо РФ поки не відбудеться повного застосування Мінських домовленостей [34].

Незважаючи на різкі зміни внутрішньополітичної ситуації, для деяких румунських чиновників були характерні публічні заяви щодо відмови визнати анексію Криму та засудження дій Москви в підтримці сепаратистів на Донбасі. Незважаючи на це, українські військові кілька разів проходили лікування в Бухаресті. Поглибилося прикордонне співробітництво, підписано угоду про малий прикордонний рух, продовжує зростати двостороння торгівля. Співпраця між двома країнами зміцнюється, хоча є ще багато невикористаних можливостей і проблем, які необхідно вирішити. Найскладнішим періодом для відносин на новому етапі став період після ухвалення нового Закону України «Про освіту» у 2017 році, але напругу вдалося послабити завдяки двостороннім консультаціям та цивілізованим роз'ясненням позицій [33].

У 2019 році Румунія головує в Раді ЄС і зробила пріоритетними питання безпеки в Чорноморському регіоні, Східне партнерство та дезінформації. Дії Росії в Керченській протоці були рішуче засуджені, тим більше що президент Йоганнес підтвердив свою недоторканність і повагу до морських і сухопутних кордонів України, а також запевнив, що його країна готова впоратися з будь-якою ситуацією в Азовському морі. Особлива увага румунських політиків

зосереджувалась на інформаційних загрозах, боротьбі з «фейковими» новинами та безпеці кіберпростору, що стало надзвичайно позитивним сигналом для Києва, що Бухарест розуміє всеосяжний і багатовимірний характер гібридної агресії в сучасному суспільстві. Зараз Росія демонструє агресію на кількох рівнях: політичному, військовому, економічному та пропагандистському [32].

Москва використовує різноманітні тактики, серед яких: дипломатичний та економічний тиск, пропаганда, демонстрація сили, військові дії, кібератаки та шпигунство. Ці елементи, що використовуються окремо або одночасно, є сутністю «гібридної війни». Реакція Румунії на російський ревізіонізм та агресію має бути на кількох рівнях. Стратегія реагування на російську загрозу має визначити, що Румунія може діяти самостійно, а що має діяти разом зі своїми союзниками. Бухарест демонструє дипломатичні ініціативи в НАТО та ЄС і є одним із творців політики НАТО щодо Східної Європи. У той же час, і це для України найважливіше, оскільки Румунія чітко усвідомлює, що, на відміну від деяких інших країн ЄС, російська агресія є історичним викликом не лише Києву, а й усьому європейському порядку [37].

Для України ж головним завданням є створити такі умови, щоб сучасний етап відносин із Бухарестом не був тимчасовим ситуативним союзом щодо російської загрози, а став початком взаємовигідного і цивілізованого партнерства у стратегічній перспективі.

Румунія активно підтримувала санкцій, запроваджених ЄС щодо РФ.

Санкції розглядаються як превентивні та обмежувальні заходи у відповідь на політичні виклики та події, які суперечать цілям і цінностям країни, яка вводить санкції. Наприклад, ЄС визначає такі ключові цілі під час впровадження режиму санкцій: забезпечення цінностей ЄС, фундаментальних інтересів і безпеки; підтримання миру; зміцнення та підтримка принципів демократії, верховенства права, прав людини та міжнародного права; запобігання конфліктам та посилення міжнародної безпеки. Тому санкції є лише засобом, а не самоціллю. Вдаючись до санкцій, держави або міжнародні

організації переслідують широкий спектр цілей. Хоча загальна логіка санкцій у переважній більшості випадків полягає в тому, щоб впливати на процес прийняття рішень шляхом підвищення ціни на деякі непопулярні альтернативи, нюанси можуть відігравати важливу роль [12].

Основна мета санкцій - змінити поведінку країн, проти яких вони спрямовані. Санкції можуть бути спрямовані на відмову від ядерних програм, застосування сили проти сусідніх країн або геноциду власного населення. Вони також можуть бути інструментами в торгових війнах або інших ненасильницьких суперечках. Механізми застосування санкцій для зміни поведінки інших враховують вплив на процес прийняття рішень і виходять з їх обґрунтування.

Економічні та дипломатичні санкції стали типовими інструментами міжнародної політики. Країни, які вводять санкції, використовують санкції як інструмент тиску для впливу на геополітичні рішення урядів країн, на які вони націлені. У 2014 році у відповідь на анексію Росією Криму та конфлікт на сході України США, Європейський Союз, Канада, Австралія та інші країни ввели санкції проти агресора. Росія стала найбільшою та найвпливовішою країною під такими жорсткими санкціями. Незважаючи на популярність Росії на міжнародній арені, Сполучені Штати та Європейський Союз заявили, що не знімуть санкції, доки Росія не виконає Мінську угоду та не поверне анексований півострів Крим Україні [30].

Сьогодні є дуже багато дискусій про вплив санкцій на російську економіку, також важко визначити їх ефективність на економічному та політичному рівні. Однак ефективність є ключовим компонентом, оскільки санкції є перш за все засобом досягнення мети. Метою, у свою чергу, є стримування російської агресії та відновлення територіальної цілісності України. Хоча санкції не вплинули на поведінку Росії, вони виявилися ефективними. Негативний вплив санкцій на російську економіку

спостерігається у всьому світі порівняно з іншими роками. Проте, завданої економічної шкоди недостатньо, щоб змінити політику Росії щодо України.

З боку ЄС та США застосовувались наступні інструменти санкційного впливу [33]:

- дипломатичні заходи (виключення Росії з G8, позбавлення російської делегації права голосу в ПАРЄ, призупинення саміту ЄС-Росія, призупинення прагматичного співробітництва НАТО-Росія тощо);
- особисті санкції (заморожування активів та обмеження поїздок окремих фізичних та юридичних осіб зі списку санкцій);
- обмеження економічних зв'язків з Кримом та Севастополем (заборона інвестицій та передачі технологій окремим суб'єктам господарювання);
- обмеження економічного співробітництва з Росією в окремих сферах (обмеження роботи окремих територій критичної інфраструктури, особливо реалізації масштабних інфраструктурних енергетичних проєктів, або діяльності великих суб'єктів господарювання на цих територіях).

На анексований Кримський півострів було введено також декілька санкцій, зокрема заборону на туристичні послуги, пов'язані з інфраструктурою, інвестиції, технічну допомогу, брокерські, будівельні та інженерні послуги. Загалом економічні санкції, запроваджені проти Росії, можна розділити на такі категорії [26]:

- заморожувати активи юридичних та фізичних осіб;
- обмежити доступ до фінансових ресурсів;
- заборона діяльності юридичних та фізичних осіб в інших країнах;
- вплив на російський економічний сектор та обмеження його можливостей розвитку;
- обмеження на імпорт та експорт.

Санкції запроваджувалися поетапно, від запровадження візових санкцій та блокування активів у конкретних списках до введення галузевих економічних санкцій щодо окремих галузей чи компаній. Санкції зазвичай посилювалися лише у разі серйозних порушень Росією міжнародного права та/або ескалації ситуації.

Пізніше ЄС просто посилив, уточнив і розширив список компаній, які потрапили під санкції. Зокрема, наприкінці 2014 та 2015 років були введені санкції проти окремих суб'єктів російської енергетики (Роснефть, Транснефть, Газпромнефть, Газпром, Лукойл, Сургутнафтогаз). Крім заборони торгівлі облігаціями цих компаній зі строком погашення більше 30 днів і участі в організації випуску таких цінних паперів, також забороняється постачання товарів і технологій для виробництва російським нафтогазовим компаніям, розробляти глибокі родовища нафти та газу [25].

Румунія є одним із головних прихильників санкцій ЄС проти Криму та засудила вторгнення Росії на Донбас. Ще у 2014 році президент Румунії закликав до жорстких заходів проти Росії: «Ситуація на сході України рухається в напрямку ситуації в Придністров'ї. Очевидно, що Росія прагне закріпити свої сепаратистські позиції на сході України. Ніхто не каже, що Росія хоче анексувати схід України. Нам потрібно підвищити рівень санкцій лише тому, що Москва має зрозуміти, що ЄС стоїть за своїми принципами» [24].

Одним із головних інтересів України є те, щоб Румунія й надалі залишається одним із найрішучіших прихильників західних санкцій проти Росії. У цьому контексті було створено нову проукраїнську групу підтримки (лобійної групи), до складу якої входять Румунія, Польща та країни Балтії.

Румунія не є основним гравцем в ЄС і тому не може безпосередньо брати участь у процесі врегулювання конфлікту на Донбасі. Бухарест наполягає на продовженні економічних санкцій ЄС проти Росії. Румунія зробила наступний крок на рівні двосторонніх відносин з Німеччиною: під час двох останніх візитів чинного президента Румунії до Німеччини головним питанням порядку

денного була ситуація в Україні. Румунія та Німеччина мали спільний порядок денний для України, і обидві країни підтримують Мінські угоди. Німеччина є основним торговельним партнером Румунії – торгівля між двома країнами стабільно зростала з 2008 по 2014 рік (німецькі інвестиції в Румунію досягли 5,14 мільярда євро у 2015 році). Тому Німеччина дуже чутлива до ризиків безпеки, з якими стикається Румунія [23].

Румунія також може використовувати свої особливі відносини з Францією для просування своїх інтересів безпеки в регіоні Східного партнерства. У 2008 році дві країни підписали угоду про стратегічне партнерство. Українське питання було однією з головних тем переговорів під час візиту президента Клауса Йоханнеса до Парижа у 2015 році. Відносини між Румунією та Францією відновилися в 2014 році, і сьогодні Франція входить до п'ятірки найбільших інвесторів в румунську економіку.

Румунія також є важливим стратегічним партнером Сполучених Штатів. У травні 2016 року Сполучені Штати запустили в Румунії наземну систему протиракетної оборони, щоб значно розширити можливості протиракетної оборони НАТО. Стратегічне партнерство між Румунією та Польщею також може бути використане для захисту інтересів безпеки Бухареста в зоні Східного партнерства. Дві країни поділяють спільну думку про російський ревізіонізм: близькість до потужних військових баз Росії в Калінінградській області та окупованому Криму. Співпраця в трикутнику Україна-Румунія-Польща може призвести до запуску регіональних безпекових проєктів, які адекватно відповідають викликам часу (і амбіціям цих країн) [33].

Румунія є однією з країн ЄС, яка не тільки послідовно виступає за введення санкцій проти Росії, але й наполягає на їх посиленні. Тож у березні 2016 року Румунія приєдналася до Великобританії, Литви, Польщі та Швеції, закликаючи своїх колег з ЄС схвалити додаткові санкції – так званий «список Савченко». На відміну від Греції, яка виступає за «діалог з Росією», або Угорщини, яка виступає проти «автоматичного продовження» санкцій, вище

керівництво Румунії неодноразово заявляло, що хоча санкції завдають шкоди румунській економіці, ЄС має показати свою міць і об'єднатися навколо агресії Росії проти України.

У 2018 та 2019 роках режим санкцій не посилювався на Росію. ЄС і Румунія лише уточнили перелік санкційних цілей і розширили раніше введені санкції. Тим часом подальша ескалація Росією, захоплення українського військового корабля в Керченській протоці в листопаді 2018 року, фактично не призвела до посилення санкційного режиму. Єдиною відповіддю ЄС та США було уточнення переліку осіб, на які поширюються візові обмеження та заморожування активів [34].

2.2. Підтримка європейської та євроатлантичної інтеграції України

Головний інтерес України в Румунії полягає в тому, щоб Бухарест продовжував підтримувати європейську інтеграцію та членство в НАТО (або зусилля України щодо розширення відносин з НАТО). Першим кроком у виконанні цих завдань є підтримка рішення про скасування візового режиму для громадян України з ЄС. До речі, Румунія є одним із найбільших прихильників безвізового режиму в Україні. Київ також зацікавлений у підтримці Бухарестом реалізації спільної угоди [20].

Після вступу до Організації Північноатлантичного договору (НАТО) та Європейського Союзу, Румунія активно переслідує нові цілі власної дипломатії. Бухарест прагне зіграти роль пропагандиста демократії в Чорноморському регіоні. Румунська влада вважає, що досвід країни з демократизації може бути дуже цікавим для євроатлантичної спільноти, особливо для подолання нестабільності в Чорноморському регіоні: «Як надійний і передбачуваний партнер НАТО, Румунія залишається демократичною та стабільною. Важливим джерелом безпеки Чорноморський регіон. Ми й надалі залишатимемося джерелом безпеки східного кордону НАТО з ЄС». Цей підхід також пояснює політику Румунії щодо підтримки трансформаційних процесів в Україні. В Україні, до слова, часто проводили паралелі між революційним усуненням від влади Віктора Януковича і поваленням диктатури Ніколае Чаушеску [28].

Але революційний досвід Україні отримав не конкретні досягнення у сфері безпеки, а революційний досвід. Під час саміту НАТО у вересні 2014 року Румунія погодилася надати Україні допомогу у здійсненні реформ у сфері кібербезпеки. Румунія вважається провідною країною в коаліції, та відповідальною за трастовий фонд кіберпростору України, і є неофіційним лідером країн НАТО у цій сфері в даному регіоні. На сьогодні 20% мережевих підрозділів Європолу – румунська поліція. Сотні румунських правоохоронців

пройшли відповідне навчання у ФБР з метою більш ефективної боротьби з кіберзлочинами. Сьогодні Румунія ділиться своїми знаннями з Україною. Так, Бухарест вирішив виділити 250 тисяч євро військово-технічної допомоги та внести 500 тисяч євро у трастовий фонд Україна - НАТО з питань кібербезпеки.

Румунія рішуче підтримує реалізацію українською владою Угоди про асоціацію з ЄС. Румунський парламент став першим законодавчим органом ЄС, який ратифікував угоду про асоціацію, підписану між Україною та ЄС. З іншого боку, румунські політики скептично ставляться до здатності України до реформ. Їхні підозри можна пояснити тим, що в Україні давно не проводилося реформ. За словами високопоставлених дипломатів і чиновників, українська політична система та інститути характеризуються широкою корупцією та олігархічним контролем [40].

Триваючий конфлікт на Донбасі лише посилює перешкоди для реформ. Дві невизнані утворення – «ДНР» і «ЛНР» – змогли зупинити шлях України до Європи («Донбас захоплює українських заручників»). Серед інших питань, які викликають підозри у румунського вищого керівництва, є сутички між олігархами та суперечки між політичними силами в Києві, а також відносна не стабільність влади.

Румунія робить скромні фінансові внески в процес реформ в Україні (програми допомоги розвитку та транскордонні проекти). Кошти Румунії використовуються для стипендій, проектів, спрямованих на зміцнення громадянського суспільства та інституційної спроможності (наприклад, гранти Національній гвардії України). Крім того, Румунія надає Україні гуманітарну допомогу.

З іншого боку, Румунія не є одним з основних платників до бюджету ЄС (1,08%). Проте Бухарест завжди підтримував програми ЄС, спрямовані на співпрацю зі східними сусідами (такі як Європейська політика сусідства та Східне партнерство). Румунія відстоює принцип «більше, тим більше» [39].

Сам Бухарест зацікавлений у відродженні Східного партнерства. Наприклад, радник прем'єр-міністра Румунії Карін Онгур нещодавно заявив, що «раніше угоди про асоціацію та рішення про лібералізацію візового режиму були найбільш затребуваними цілями. Тепер Східному партнерству потрібні нові інструменти для стимулювання реформ у країнах-членах».

Основним внеском Румунії в український процес реформ може бути допомога у судовій реформі (як постачальник знань). Після вступу до ЄС Румунія досягла значних результатів у розбудові надзвичайно ефективних інституцій та боротьбі з корупцією. Сьогодні Румунія вважається одним із лідерів у боротьбі з корупцією. У цьому випадку Україна могла б отримати велику користь для проведення судової реформи за підтримки Румунії, США (а також Німеччини та Польщі) [38].

Альянсна угода, особливо її економічна складова, може сприяти відновленню торговельно-економічної співпраці між двома країнами, оскільки нинішній рівень співпраці має бути кращим. Після 1991 року торгівля товарами та послугами між Румунією та Україною залишалася низькою. З січня по вересень 2015 року товарообіг впав приблизно на 42%. Як повідомляється на сайті Посольства України в Румунії, з січня по вересень 2015 року основним експортом України до Румунії були чорні метали, деревина та вироби з неї, а також руди, шлак та зола. Україна задовольняє попит на румунське зерно, паливо, нафту та продукти нафтопереробки. Також румуни не зацікавлені інвестувати в Україну. Двосторонні торгово-промислові палати в минулому не діяли. Економічні зв'язки між Румунією та Україною були затьмарені невирішеною справою Криворізького гірничо-збагачувального комбінату [41].

Українська дипломатія намагається знайти альтернативні ринки для українських товарів, які постраждали від московського ембарго. Румунський ринок невеликий, але його споживачі пам'ятають товари, які вони споживали в комуністичні часи. З 2014 року румунські супермаркети продають обмежений

асортимент української продукції. Румунія входить до десятки країн ЄС, які імпортують найбільше українських товарів [29].

З іншого боку, Україна майже не інвестує в Румунію. І румунський уряд, і бізнес скептично ставляться до співпраці з українськими інвесторами. Корупційне українське бізнес-середовище не є привабливим для румунів. На відміну від Румунії, яка досягла значних успіхів у боротьбі з корупцією, антикорупційна діяльність України залежить від комерційних інтересів.

2.3. Українсько-румунські відносини під час російського вторгнення в Україну 2022 року

Військові дії розпочалися після тривалого збільшення російських військ на кордонах України з Росією та Білоруссю у листопаді 2021 року та визнання російською владою терористичних угруповань в Україні (так званих «ДНР» і «ЛНР») 21 лютого 2022 року як державних утворень.

Різні ЗМІ, західні та українські політики неодноразово розглядали нарощування російських військ біля українського кордону з листопада 2021 року як підготовку Росії до війни з Україною. Проте, російські чиновники рішуче цей факт заперечували у заявах, і говорили, що Росія не планує і не збирається нападати на Україну. Майже одночасно збройні сили Російської Федерації почали перекидати більше військ на окуповані території в Донецької та Луганської областей.

24 лютого 2022 року близько 4 години ранку за київським часом президент Росії Володимир Путін оголосив про військову операцію, спрямовану на «демільтаризацію та денацифікацію України». Цей день ознаменувався початком повномасштабної війни проти України. За лічені хвилини почалися ракетні удари по Україні, в тому числі по Києву. Російські війська вторглися в Україну поблизу Харкова, Херсона, Чернігова та Сум, увійшовши з Росії, Білорусі та окупованого Росією Криму. Сьогодні також Білорусь веде війну з Україною разом з Росією: ракетні удари по території України з прикордонних районів, з аеродромів Білорусі винищувачі направляються для ракетно-бомбових ударів по території України, передислокуються та постачають зброю військам РФ.

Військове вторгнення РФ в Україну засудив цілий світ. Румунія відразу виступила з допомогою Україні. Далше пропоную її описати більш детальніше і в хронологічному ланцюжку.

25 лютого 2022 року

Румунія також засудила Росію. Президент Румунії Клаус Іоанніс заявив на спеціальному засіданні Ради Безпеки 24 лютого, що Росія обрала абсолютно незаконний шлях масового військового насильства проти незалежної і суверенної країни. Румунія також відкрита для біженців свої кордони. Міністр оборони Румунії Василе Дінку заявив, що країна готова прийняти до 500 тисяч українських біженців. Румунський об'єднаний фонд за підтримки Посольства Румунії в США започаткував Український фонд миру для збору коштів для українських біженців у Румунії. Мета фонду – зібрати щонайменше 100 000 доларів США [38].

28 лютого 2022 року

Румунія вирішила відправити в Україну паливо, боєприпаси, бронезилети, каски, військову техніку, продукти харчування та воду і заявила, що готова прийняти поранених з України. Окрім боєприпасів та військової форми (бронезилети, каски), Румунія надала Україні пальне та медичне обладнання, медикаменти на суму понад 3 млн євро. Міністр оборони Румунії Василь Динько оприлюднив список військових госпіталів, готових до прийому поранених з України, з яких близько 11 одиниць із мережі Міноборони, які знаходяться у Бухаресті, Клуж-Напоці, Брашові, Констанці, Тімішоарі, Яссах, Крайові, Сібіу, Фокшани, Галац і Пітешти.

01 березня 2022 року

Президент Румунії Клаус Йоханнес заявив, що Румунія повністю підтримує інтеграцію України в ЄС, а також Молдови та Грузії, і Бухарест зробить все можливе для цього. Він також наголосив, що Румунія, яка має найдовший кордон з Україною серед сусідів, готова виступати в якості логістичного центру України [40].

02 березня 2022 року

Румунія вирішила, що громадяни України, які перебувають в Румунії, мають право працювати не менше 9 місяців без окремого дозволу на працевлаштування. Цього має бути достатньо для отримання статусу біженця

та всіх його правових наслідків, включаючи офіційне право на роботу в Румунії. За даними ООН, за перші п'ять днів російського вторгнення Україну покинуло близько 836 000 осіб. Найбільше з них потрапило до Польщі – 450 тис., Угорщини – 116 тис., 270 тис. – до Словаччини, Румунії та Молдови.

04 березня 2022 року

Під час візиту до Румунії президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн повідомила, що прийнято рішення, що Румунія стане центром громадянської допомоги Україні. Допомога, зібрана в ЄС, буде транспортуватися через Румунію до прикордонного переходу з Україною. Також Румунія передала Україні 11 автомобілів швидкої допомоги [40].

06 березня 2022 року

Міністр закордонних справ Румунії Богдан Ауреску заявив, що НАТО має фундаментально переглянути свій підхід до східного флангу. Крім того, Румунія вирішила підвищити рівень витрат на оборону з 2% до 2,5%. Небезпечна ситуація в Одесі привела до того, що румунський порт Констанца тепер приймає вантажі для України та Молдови (збільшення на 6-7 тисяч контейнерів на добу). Румунська влада вирішила створити транспортний коридор для доставки цих товарів до молдовського кордону. Додаткова плата з транспортної компанії, яка буде здійснювати доставку, не стягується [36].

12 березня 2022 року

Під час візиту до Румунії віце-президентки США Каміли Гарріс було відзначено внесок в допомогу, яку румуни надають Україні. До слова, Румунія відкрила гарячу лінію для українських біженців. Вони надають інформацію румунською, англійською та українською мовами.

16 березня 2022 року

У румунському місті Думітра, понад 100 кілометрів на південь від українського кордону, помітили безпілотний літальний апарат, найімовірніше з Росії. Ймовірно, це була модель Орлан-10, розроблена тільки в Росії.

20 березня 2022 року

Київ відвідав високопоставлений чиновник ЄС колишня голова румунського антикорупційного агентства Лаура Кодрута Ковескі. Під час важкої війни вона стала першим чиновником ЄС, який відвідав Україну. Під час візиту було обговорено взаємодію між робочою групою прокуратури ЄС та Генеральної прокуратури України щодо пошуку, арешту та конфіскації активів військових злочинців [32].

22 березня 2022 року

Гуманітарний центр, створений благодійною організацією Help Ukraine, відкривається в Румунії в Хусі. По-перше, робота хабу буде зосереджена на допомозі території півдня України. Тим часом відновлено авіасполучення між Румунією та Молдовою, що допомогло полегшити пересування українських біженців.

23 березня 2022 року

Румунія домовилася з Молдовою про надання транзитного «зеленого коридору» для біженців з України. Це дозволило тим, хто рятується від війни, подорожувати безпосередньо до ЄС, не створюючи додаткового тягаря для Молдови [33].

24 березня 2022 року

Президент Польщі Анджей Дуда відвідав Румунію. На зустрічі зі своїм румунським колегою Клаусом Йоханнесом обговорили ситуацію в Україні. Президент Йоханнес повідомив, що напередодні саміту НАТО в липні 2022 року також відбудеться Бухарестський саміт дев'яти країн регіональної групи східного флангу НАТО. Саміт пройде в Румунії.

26 березня 2022 року

Прем'єр-міністр Румунії Нікола Куке заявив в інтерв'ю, що незаконна, неспровокована і варварська агресія Росії проти України є найбільшим випробуванням з часів холодної війни, перегортаючи нову сторінку в європейській історії. Він наполягав на тому, що НАТО має радикально розширити свою місію, щоб відповісти на виклики нового покоління.

28 березня 2022 року

У Румунії під посольством Росії відбулися демонстрації на підтримку України. Гаслами демонстрацій були «Зупиніть Путіна – зупиніть війну» та «Путін проти кожного з нас». Нагадаємо, що посольство Росії в Бухаресті влаштувало на паркані фотофарс про вигадані злочини України проти Донбасу, які Росія використовує для виправдання війни [35].

30 березня 2022 року

Президент Румунії Клаус Йоханніс повідомив, що понад 125 машин швидкої допомоги та пожежних машин з Румунії та інших країн ЄС прибули в Україну через гуманітарний центр у румунській Сучаві. Крім того, Румунія зміцнює співпрацю з Туреччиною в розмінуванні в Чорному морі. Нагадаємо, за даними МЗС України, Росія, окрім захоплення та знищення цивільних кораблів та бомбардування України з моря, винайшла й новий засіб піратства, навіть з використанням мін як неконтрольованих дрейфуючих боєприпасів. Такі дрейфуючі міни були виявлені біля берегів Туреччини та Румунії 26-28 березня 2022 року [34].

4 квітня 2022 року

Румунія обговорює з Україною використання румунського порту Констанца для забезпечення експорту української продукції під час блокади українських портів. Про це повідомив міністр сільського господарства України Микола Сольський. Це рішення є необхідним, оскільки багато країн світу залежать від України в постачанні олії та борошна.

Румунські лідери також відповіли на звірства російських військ в Україні. Президент Клаус Йоханнес наголосив на необхідності розслідування трагедії в м. Бучі та притягнення всіх винних до відповідальності. «Російське вторгнення в Україну має жахливі, невимовні наслідки – кадри з м.Бучі та інших українських міст повинні нагадати світові, що ми повинні зупинити цю незаконну агресію, а всі винні понести відповідальність!» – написав у Twitter президент Клаус Йоханнес. Крім того, влада Румунії вирішила з середини

квітня розпочати роздачу населенню таблеток йоду «під час ядерної аварії» [34].

18 квітня 2022 року

Румунія оголосила, що відмовиться від експлуатації оновленого МіГ-21 на користь продовження закупівлі F-16 - 32 літаки будуть закуплені в Норвегії. До цього, у 2016 році, Румунія придбала F-16 у Португалії. Крім того, Болгарія, Румунія забороняє кораблям під російським прапором користуватися своїми портами [34].

Отже, таким чином Румунія одна із перших допомагала Україні в російській агресії і продовжує допомагати.

РОЗДІЛ III. СЦЕНАРІЙ ПЕРЕДБАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКИХ ВІДНОСИН У МАЙБУТНЬОМУ

Відносини України та Румунії в майбутньому будуть для обох країн перспективними та міцними. Оскільки після 2014 року стосунки між державами вийшли на новий рівень і на сьогодні вони тільки покращуються. Війна Росії проти України тільки стала каталізатором до зміцнення взаємовідносин між двома державами. Якщо розглядати сценарій перспектив розвитку українсько-румунських відносин в майбутньому, то тут можна передбачити тісну економічну, військову, політичну співпрацю.

В економічному плані передбачається, що між двома державами протягом 2025-2030 рр. збільшиться експорт та імпорт товарів, а також постачання українських товарів через румунські порти до країн Європи.

У військовому плані передбачається, що Румунія збільшить та зміцнить свій вплив у Чорноморському регіоні, та в подальшому разом з країнами НАТО буде допомагати зміцнювати обороноздатність України. Зокрема, буде допомагати у постачанні зброї, матеріально-технічним оснащенням Збройним Силам України, медикаментами, сприяти навчанню українських військовослужбовців опановувати найновітнішу зброю.

В політичному плані передбачається подальша підтримка України президентом та урядом Румунії, зокрема підтримкам України щодо вступу до ЄС, посилення та подальше запровадження санкцій проти Росії.

В майбутньому планується забезпечення участі Закарпатської області у програмах прикордонного співробітництва на 2021 – 2027 роки за рахунок коштів ЄС: «Польща – Білорусь – Україна», «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна», «Румунія – Україна», Дунайська транснаціональна програма.

Також передбачається у 2022-2030 рр. співпраця України і Румунії в рамках різних проектів.

Зокрема, планується спільне впровадження заходів інфраструктурної програми у сфері будівництва екологічних та очисних систем. Для зменшення негативного впливу на навколишнє середовище розроблено План збереження екосистеми долини річки Тиси в прикордонних областях України, Угорщини, Румунії та Словаччини на 2021-2027 роки, розроблений Асоціацією органів місцевого самоврядування.

Аналізуючи стан вододілу річки Тиси, було виявлено шість основних проблем або недоліків управління водними ресурсами [8]:

1. Органічні забруднення.
2. Забруднення речовинами (азот, фосфор).
3. Забруднення шкідливими речовинами (важкі метали, синтетичні речовини).
4. Зміни гідрологічної морфології (морфологічні зміни в руслах, узбережжях, заплавах і водних режимах).
5. Засмічення русел і берегів побутовими відходами.
6. Середовище існування екзотичних риб, тварин і рослин (лоза, сом, тощо).

Планом асоціації передбачено поетапне будівництво 18 КОС середньою місткістю 8-12 кЕ.

Більшість населених пунктів не мають каналізаційної мережі або потребують модернізації, тому цей факт врахований при визначенні потреб у фінансуванні. У плані детально проведено техніко-економічні обґрунтування для восьми населених пунктів, що дозволить визначити необхідне фінансування.

Завдання Програми [8]:

1. Програма охопить 10% - 20% населення Закарпатської області сучасною системою збору та очищення стічних вод.

2. Передбачається будівництво сучасних та інноваційних очисних споруд у населених пунктах Поляна, Великий Березний, Буштино, Перечин, Сторожниця, Іршава, Воловець, Міжгір'я.

3. Завдяки будівництву нової ЦБС якість води річки Тиса буде покращена більш ніж на 10-20%.

4. Планується підвищити якість води джерел КОС на 30%.

5. Дасть змогу визначити придатність води для купання в річках населених пунктів, охоплених проектом.

6. Передбачається структурна перебудова для збалансованої системи природокористування та економічного виробничого потенціалу, екологізація промисловості та транспортних технологій.

7. Дасть змогу охороняти біологічне та ландшафтне різноманіття, благоустрій і благоустрій населених пунктів.

Також передбачається подальша співпраця в рамках проекту Єврорегіон «Нижній Дунай» – території прикордонного співробітництва між територіальними громадами: з України - Одеська область; з Республіки Молдова - Вулканештський, Кагульський та Кантемірський регіони; з Румунії - Браїльський, Галацький та Гульчанський повіти. Для вирішення спільних завдань передбачається співпраця у таких напрямках: координація природоохоронних проектів у басейнах Нижнього Дунаю, Пруту, Сірету та Придністров'я, дельти Дунаю, озер і заплав Дунаю; сприяння створенню спільних підприємств, сприяння створенню спеціальних економічних зон, узгодження митних зборів у сфері транзитних вантажів, розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури, узгодження спільних планів дій у разі пожеж, повеней та інших стихійних лих [9].

На сьогодні сучасна концепція регіонального транскордонного співробітництва потребує серйозного перегляду застарілих уявлень про структуру національних адміністративних регіонів, роль і значення прикордонних регіонів та притаманні їм проблеми. Багаторічна політика

України та Румунії, спрямована на абсолютне зміцнення національних кордонів, породила багато проблем, пов'язаних з переміщенням людей, товарів і капіталів. Усе це призводить до розширення регіональних диспропорцій, що призводить до придбання територій із ознаками депресії.

Водночас від рівня розвитку цих прикордонних територій значною мірою залежить безпека та цілісність нашої країни. Більшість проблем із транскордонним співробітництвом між Україною та Румунією такі [10]:

- 1) значні відмінності в рівні розвитку, темпах та масштабах адміністративних реформ між державами;
- 2) транспорт на різних рівнях, включаючи прикордонну інфраструктуру;
- 3) значні відмінності в митному та податковому законодавстві;
- 4) у питаннях правового характеру є нагальна потреба в перерозподілі центральної та місцевої влади та передачі повноважень щодо прийняття рішень для транскордонного співробітництва місцевій владі.

Наступним проектом є Єврорегіон «Верхній Прут» – широкомасштабний регіональний проект розвитку екологічної безпеки в прикордонній Чернівецькій області та прикордонних областях Румунії та Молдови, заснований на спільних розробках у сфері охорони навколишнього середовища. Він був створений за угодою між президентами трьох країн. Основні напрями розвитку єврозони: реалізація спільних проектів екологічної безпеки, економічного та соціального розвитку прикордонних територій, забезпечення універсальності та сумісності систем національного та місцевого моніторингу, прогнозування, підтримки прийняття управлінських рішень, охорони навколишнього середовища. контроль за здоров'ям населення, запобігання техногенним аваріям і катастрофам, спільна розробка механізмів впровадження міжнародних, європейських та національних стандартів екологічного управління, мінімізації відходів, безпека при надзвичайних ситуаціях [12].

Карпатський єврорегіон – одна з єврозон, в якій бере участь Україна, заснована в Дебрецені (Угорщина) у 1993 році. Він складається з прикордонних

адміністративних одиниць п'яти країн: Угорщини, Польщі, Румунії, Словаччини та України. Він займає площу 132 700 квадратних км. з населенням 14 млн. Карпатська євროзона – це транскордонне об'єднання прикордонних адміністрацій держав-членів, спрямоване на координацію транскордонного співробітництва. Пріоритетами Карпатської єврони є: розвиток транспорту на її території; вирішення проблем інфраструктури, туризму; створення сучасної функціональної структури економіки регіону; розширення європейсько-атлантичного співробітництва тощо [12].

ВИСНОВКИ

Отже, в даній роботі проаналізовано суперництво та взаємопартнерство України та Румунії, також детально розглянуто найбільш актуальні питання між цими двома держава. Окремо розглянуто проблемні питання у відносинах двох держав, проаналізовано українсько-румунські відносин в Чорноморському регіоні, співробітництво України та Румунії у сфері освіти та науки, торговельно-економічне співробітництво.

Окремим питання було досліджено українсько-румунські відносини на тлі російської агресії. Було висвітлено україно-румунські відносини після Майдану 2014 року, підтримку Румунією санкцій, запроваджених ЄС щодо РФ, підтримку європейської та євроатлантичної інтеграції України, розглянуто українсько-румунські відносини під час російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року. Також передбачено сценарій перспектив розвитку українсько-румунських відносин у майбутньому.

Під час дослідження було встановлено, що співпраця між Україною та Румунією має бути спрямована на посилення діяльності органів місцевої влади та самоврядування щодо побудови добросусідських відносин та реалізації завдань розвитку транскордонного співробітництва. Має розвиватися співпраця у справі подолання бідності в прикордонних регіонах України та Румунії, оскільки це сприятиме формуванню спільної стратегії подолання цих проблем, обміну досвідом працевлаштування для соціально незахищених верств населення та наданні їм відповідних соціальних послуг.

Збоку Румунії відбувається підтримку освіти, науки в Україні, проводяться та впроваджуються дослідження та інновації: встановлюються зв'язки з румунськими науково-дослідними інститутами та університетами в прикордонних районах. Закарпатці на сьогодні відомі своїм позитивним досвідом ефективного впровадження інновацій, створення науково-технічних парків тощо. Посилюється співпраця між місцевою владою в рамках

українсько-румунської ТКР для формування спільного стратегічного бачення регіону та посилення співпраці на всіх рівнях (місцевому, регіональному тощо) у сфері туризму, розваг, транспорту, логістики, інвестицій тощо.

Сьогодні Україна має брати активну участь в ініціативах безпеки Румунії. Важливо підтримувати діалог щодо створення Чорноморського флоту (включаючи хоча б один український корабель) та створення військової бригади з Румунією та Болгарією (за прикладом створення аналогічних бригад із Польщею та Болгарією, Литвою). Україна має брати участь у військових навчаннях, спрямованих на боротьбу з гібридною війною та подолання зовнішніх загроз, отримувати досвід у сфері кібербезпеки, підтримувати тісні галузеві зв'язки з Румунією, особливо в боротьбі з корупцією. Зокрема, потрібно під егідою Європейського Союзу організувати активний обмін досвідом між румунськими та українськими антикорупційними агенціями, втілювати взаємовигідні проекти в енергетичній сфері, продовжувати діалог (вивчати технічні можливості) щодо реверсних поставок румунського газу до України як пріоритетного проекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. DanubeRector'sConference // [Електронний ресурс] – Режим доступу до офіційного сайту:<https://www.drc-danube.org/>
2. База проектів Еразмус+: Напрямок Жана Моне, Розвиток потенціалу вищої освіти, Мобільність та інші // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://erasmusplus.org.ua/erasmus/ka1-navchalna-mobilnist/konkursy.html>
3. Договірно-правова база українсько-румунських двосторонніх відносин // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://romania.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ro/legal-acts> Закон України «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556->
4. Корчова Г. Л. Академічна мобільність здобувачів в умовах сучасного освітнього процесу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=3294
5. Міжнародний консорціум університетів // [Електронний ресурс] – Режим доступу до офіційного сайту:<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/consortium/>
6. Устич С. І. Інноваційні перспективи у транскордонному співробітництві // Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип. 8 / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Шляхи підвищення ефективності транскордонного співробітництва на новому Східному кордоні Європейського Союзу», м. Стара Лесна, Словачька Республіка. Ужгород: ЗакДУ, 2019. 280 с/
7. Гончар М., Матійчик Я., Герасимчук С., Гідора Р. Україна, Румунія і Чорне море: вікно можливостей на тлі російськоукраїнської війни // „Дзеркало тижня. Україна”. Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/international/ukrayina-rumuniya-i-chornemore-vikno-mozhливostey-na-tli-rosiysko-ukrayinskoyi-viyni-.html>

8. Проблемні питання українсько-румунських відносин (2018) // Поточний архів Посольства України в Румунії. – Робоче досьє.
9. Україна та Румунія домовились прискорити скасування плати за візи // УНІАН. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.unian.ua>
10. Між Україною і Румунією запрацював малий прикордонний рух [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.unian.ua/society/1078415-mijukrajinoyu-i-rumunieyu-zapratsyuvav-maliy-prikordonnijruh.html>
11. Щодо використання потенціалу міжрегіонального співробітництва у комплексному розвитку приморських регіонів України : Аналітична записка / Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень у м. Одесі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://od.niss.gov.ua/articles/506/>
12. Гакман С.М. Сучасні аспекти українсько-румунських відносин. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://svitppt.com.ua/istoriya-ukraini/suchasni-aspektiukrainskorumunskih-vidnosin.html>
13. Barometrul INSCOP - Adevărul despre România, Simpatie ări-conflictul din Ucraina, <http://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2015/02/INSCOP02.2014-Simpatie-tari-si-situatia-din-Ucraina.pdf>
14. Deputat ucrainean, în Marea Neagră devine o regiune de confruntare, The Epoch Times România, <http://epochtimes.ro/news/marea-neagra-devine-oregiune-de-confruntare---247682>
15. Klaus Iohannis, Președinte: Mandatul României la summitul NATO de la Varșovia va fi validat în ședință CSAT, cursdeguvernare.ro, <http://cursdeguvernare.ro/presedintie-mandatul-romaniei-la-summit-ul-nato-dela-varsovia-va-fi-validat-in-sedinta-csat.html>
16. Corina Rebegea. A Strong Romania in Europe and in the World (2015) // Center for European Policy Analysis (CEPA). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.cepa.org/content/strong-romania-europe-and-world>
17. Basescu cere la Bruxelles cresterea nivelului de sanctiuni impotriva Rusiei: Usor, domnul Putin o sa renunte la aroganta, <http://stirileprotv.ro/>

stiri/politic/traian-basescu-conferinta-de-pres-a-inainte-de-plecare-a-labru-xelles-declaratiile-vor-fi-transmise-live-pe-stirileprotv-ro.html

18. Баньков О. Темні часи у наших відносинах завершилися [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lb.ua/world/2018/09/07/406861_temni_chasi_vidnosinah.html

19. Baban I. The Transnistrian Conflict in the Context of the Ukrainian Crisis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=468https://www.google.com.ua/url?sa=wnloads.php%3Ficode%3D468&usg=AOvVaw2FLPC4gErJRHZjuIDPL28G>

20. Від початку повномасштабної війни загинули або поранені більше 3527 мирних українців [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bbc.com/russian/features-60915582>

21. *The military balance 2021*. Abingdon, Oxon: International Institute for Strategic Studies. 2021. ISBN 978-1032012278.

22. Dewan, Angela. Ukraine and Russia's militaries are David and Goliath. Here's how they compare. *CNN*.

23. Генеральний Штаб ЗСУ. Загальні бойові втрати противника з 24.02 по 08.05.2022 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=312112671101818&id=100069092624537

24. Russia begins to mobilize military reinforcements for Ukraine as casualties mount, Pentagon says [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20220323154656/https://www.wsj.com/livecoverage/russia-ukraine-latest-news-2022-03-23/card/russia-lost-up-to-40-000-troops-in-ukraine-nato-estimates-xyZjWxinMDHzdeRZvAeD>

25. Russia begins to mobilize military reinforcements for Ukraine as casualties mount, Pentagon says [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20220323154656/https://www.wsj.com/livecoverage/rus>

sia-ukraine-latest-news-2022-03-23/card/russia-lost-up-to-40-000-troops-in-ukraine-nato-estimates-xyZjWxinMDHzdeRZvAeD

26. As Russian Troop Deaths Climb, Morale Becomes an Issue, Officials Say [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20220323154656/https://www.wsj.com/livecoverage/russia-ukraine-latest-news-2022-03-23/card/russia-lost-up-to-40-000-troops-in-ukraine-nato-estimates-xyZjWxinMDHzdeRZvAeD>

27. Генасамблея ООН засудила вторгнення Росії і закликала негайно вивести війська з України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20220302190111/https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/2/7135096/>

28. Friedman G. Borderlands: First Moves in Romania [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldview.stratfor.com/article/borderlands-first-moves-romania>

29. Visan G. Romania: slab pregatita pentru a face fata revizionismului rusesc [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.roec.biz/bsad/ro/portfolioitem/Romania:slabpregatitapentruafacefatarevizionismuluirusesc/>

30. Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015–2019. O Românie puternică în Europa și în lume — București: România. Administrația Prezidențială, 2021. — 23 с.

31. Макаренко П. Румунія: погляд на врегулювання українсько-російської кризи [Електронний ресурс] // Зовнішні справи. Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com.ua/zs/anglomovna-versija/view/article/rumunija-pogljad-na-vreguljuvannja-ukrajinskorosiiskoji/>

32. Fota I. High Tide. Romanian Security on Europe's Frontline. U.S.–Romania Initiative Defense and Security Working Group // Center for European Policy Analysis. — January 2020

33. Силіна Т. Румунія. Свобода, народжена незалежністю [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. Україна. Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/international/rumuniya-svoboda-narodzhena-nezalezhnisty-_html
34. Каптару В. Румунія, Україна та НАТО [Електронний ресурс] // Radio România Internațional. Режим доступу до ресурсу: http://www.rrr.ro/uk_uk/Румунія_Україна_та_НАТО-2524515
35. Бауер Т. Київ — Бухарест: час партнерського діалогу [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/kyuiv-buharest-chaspartnerskogo-dialogu>.
36. Despina T. Directiile de actiune adoptate la summitul regional NATO de la Bucuresti [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://revista22.ro/6024653/directiile-de-actiune-adoptate-la-summitul-regional-nato-de-la-bucuresti-vezi-declaratia.html>.
37. Перспективи розвитку партнерських відносин України з Румунією". Аналітична записка [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/perspektivi-rozvitku-partnerskikh-vidnosin-ukraini-z-rumunieyu>
38. Україна – Румунія: шляхом зміцнення довіри, співпраці і взаємопідтримки [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://prismua.org/ua_ro/
39. Темні часи” у наших відносинах закінчилися” [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://lb.ua/world/2018/09/07/406861_temni_chasi_vidnosinah.html Difficilis est de rebus rationes Ucraina-Romanian (2018) // Current Archive Legati Ucraina in Romania. Operating instrumentum. 2014-2018 Listă de organizații neguvernamentale din România, http://ro.wikipedia.org/wiki/Listă_de_organizații_

40. Un proiect complex: Zona Marea Neagră-Marea Caspică,
<http://www.balcanii.ro/2011/10/unproiect-complex-zona-marea-neagra-marea-caspica/>

41. Schimbare la Kiev: nevoia unui reset în relația România – Ucraina,
<http://www.crpe.ro/schimbare-la-kiev-nevoia-unui-reset-relatia-romania-ucraina/>

42. Нова Стратегія національної оборони Румунії на період 2015-2019
рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.presidency.ro/static/National%20%20Defense%20Strategy%202015%20-%202019.pdf>